

3 TÄNKANDE

3.1 Inledande

¹Vad är tanke? Endast esoteriken kan förklara vad tanke är. Tanke är en mental medvetenhetsfunktion. Och det mentala är lika väsensskilt från det emotionala, som det emotionala från det fysiska. Det rent mentala är sällsynt i mänskligheten. Det mesta av det, som människor kallar tänkande, är blandning av emotionalt och mentalt: fantasi, känslö- och önsketänkande.

²”Tankar” är inte utan vidare tänkande, om man med ”tänkande” menar ändamålsenlig mental aktivitet. Graden av maskinmässighet kontra graden av avsiktlighet, graden av kvalitet (aktiverade molekylarslag), graden av kunskap, graden av förståelse – allt detta måste beaktas. Enklast uttryckt: tänker ”det” i mig eller tänker jag själv?

³Med tanken kan människan utveckla medvetenheten. Känslan kan inte göra det, åtminstone inte utan tankens kontroll. Känslan kan få en ändamålsenlig betydelse för medvetenhetsutvecklingen först sedan tanken skolats och utvecklats.

⁴Många förväxlar intelligens med omdömesförmåga. Men de är två olika saker. Omdöme förutsätter sakkunskap och erfarenhet (undangjord bearbetning av fakta).

⁵Det lägsta mentala, slutledningstänkandet (47:7) attraheras till det fysiska, det näst lägsta, principstänkandet (47:6), attraheras till det emotionala.

⁶Först perspektivtänkandet (47:5) kan göra sig riktigt gällande som självständigt mentalt tänkande och börja komma under påverkan av det kausala (från 47:3). Perspektivtänkandet (47:5) har den fördelen, att de totalt felkonstruerade mentalsystemen i de två lägsta mentala regionerna (47:6,7) bortfaller och sunda kritiska förnuftet icke så lätt faller offer för konstruktionsdriften.

⁷Det högsta mentala, systemtänkandet (47:4), påverkas starkt av det kausala (47:3 och 47:2), fungerar, när det väl är fullt utvecklat, som nerdimensionerare av kausalideer. Systemtänkandet kan man även kalla symboltänkande. Symbol är sammanfattning av en hel åskådning. Symboltänkandet utgör den mentala grundstrukturen till vår verklighetsuppfattning.

⁸När tanken utvecklas, förvandlas den med tiden till något annat, något av högre slag: kausalintuition. På motsvarande sätt förvandlas begäret till känsla och känslan till fantasi: mentaliseras. Tankens förvandling till kausalintuition sker under medverkan av närmast högre slags atommedvetenhet: 46. På motsvarande sätt sker begärets förvandling till fantasi under inverkan av närmast högre slags atommedvetenhet: 47.

⁹Tanken står självmedvetenheten närmast: tanken är mental och självmedvetenheten är kausal.

¹⁰Individen måste ha en motivation, en drivkraft för att utveckla medvetenheten. Denna motivation är momentana upplevelser av ”högre medvetenhetstillstånd”, egentligen tillstånd av självmedvetenhet, närvaro. De kallas själverinring också därför att de är oförglömliga. Det är först sedan han nått kontakt med medvetenhet högre än tanke, som han får drivkraft till att utveckla medvetenheten och tanken utöver deras nuvarande begränsning.

¹¹Medvetenhetsutvecklingens idé: väsendets förvandling, liksom i växtvärlden när ett frö blir ett embryo, som i sin tur växer till ett fullständigt individ. Fröet är inte, liknar inte ens det färdigutvecklade individet men har likväl uppstått ur det, förvandlats från det.

¹²Tankens utveckling, alltså väsensförvandling, måste ha esoteriken att arbeta med, ty när tanken förbättras och skärps, genomskådar den de vanliga, exoteriska synsätten såsom in-skränkta, söker sig något annat och högre. Tankens fortgående utveckling kräver allt bättre material att arbeta med. Processen kan inte mala tomt.

¹³Esoteriska studier, rätt bedrivna, utvecklar tanken. Rätt utveckling av tanken förutsätter studium av esoteriken.

¹⁴För den tankeskicklige är det lustfyllt att utveckla tänkandet vidare. Att känna den egna kapaciteten växa på ett meningsfullt sätt ger längtan efter mera. Det är samma slags lust-

känsla, som beledsagar förmågans växande på varje område: musik, idrott, inläring av hantverk med mera. Lust är källa till kraft, så länge man icke identifierar sig med den.

¹⁵Människans mentalmedvetenhet har endast två verklighetsfunktioner: att nerdimensionera kausalideerna och i övrigt genom analys upplösa fiktionerna. Förnuftet kan icke producera kunskap. Förståndet konstaterar fakta, och förnuftet kan endast bearbeta de fakta förståndet konstaterat. Förstånd är objektiv medvetenhetsfunktion, förnuft subjektiv medvetenhetsfunktion.

¹⁶Det finns fysiskt, emotionalt, mentalt etc. förstånd. Normalindividen har endast fysiskt förstånd. Vissa människors emotionala och mentala förstånd (klärvoajans) ger dem inte kunskap om verkligheten, ty då behövdes inte esoteriken, inga lärare från femte naturriket och inga av dessa lärare grundade skolor. Endast kausalt förstånd ger kunskap om den del av verkligheten som kallas människans tre världar, 47–49, och då egentligen enbart om materieaspekten. För kunskap om medvetenhetsaspekten i 47–49 krävs essentialt (46) förstånd och för kunskap om viljeaspekten superessentialt (45) förstånd.

3.2 Fakta och fiktion

¹Fakta studerar vi i fyra sammanhang: historiska, logiska, psykologiska, kausala. 1) Med historiskt sammanhang menas skeendens tidsföljd (men därför ej nödvändigtvis orsaksamband). 2) Logiskt sammanhang är tankars och utsagors beroende av varandra. 3) Psykologiskt sammanhang är handlingars beroende av sina motiv. 4) Kausalt sammanhang är verkans beroende av sina orsaker. Grund-följd är ett logiskt sammanhang, orsak-verkan det kausala sammanhanget. Endast 4) är orsak i materiell bemärkelse. Människor blandar mycket ofta samman orsak-verkan och grund-följd. Om jag till exempel vandrar i skogen och ser rök stiga någonstans i fjärran, sluter jag därav att det måste finnas en eld. Min slutsats är ett logiskt sammanhang, en förbindelse av de två tankarna ”rök” och ”eld”, vari ”rök” är grunden och ”eld” är följd i mitt tänkande. Men i fysiska världen är elden orsaken och röken verkan. Vi ser alltså att orsak och grund inte skall blandas samman. Tänkandet går från grund till följd och kan arbeta åt båda hållen: sluta från orsaker till verkningar eller från verkningar till orsaker. Eller annorlunda uttryckt: grunden för mitt tänkande kan vara en orsak eller en verkan. I fysiska världen går det däremot alltid bara i en riktning, från orsak till verkan.

²Det är inte möjligt att tänka något som inte finns. Även fiktion består av element, vilka alla finns i något slags verklighet. Att en föreställning är felaktig, beror på att den helt eller delvis avspeglar andra delar av verkligheten än vad man antar. Delarna är var för sig riktiga, men enheten är falsk och sammansättningen felaktig. Därmed har det fiktionsskapande tänkandet skapat en disharmoni i mentalmaterien. Något motsvarande är inte möjligt för kausaltänkandet, eftersom det avspeglar den sökta verkligheten exakt, ej medger disharmoni. Ett viktigt inslag i arbetet med att erövra kausalmedvetenheten består därför i att genomskåda, utmönstra fiktioner. Motto: ”Låt sanning och verklighet härska i mitt liv.”

3.3 Associationstänkande

¹Associationer behövs som material för tänkandet och drivkraft i tänkandet.

²Hylozoiskt förklaras associationerna med det ständigt i det undermedvetna pågående mekaniska arbete, varigenom mottagna intryck bearbetas och förenas till större komplex. Ett nytt, i det dagsmedvetna närvarande intryck kan väcka till liv ett äldre, i det undermedvetna nedsjunket intryck, därmed föra upp till i det dagsmedvetna icke endast det gamla intrycket utan även därmed förbundna komplex. Associationen behöver inte vara förnuftig eller ändamålsenlig. Komplexens arbete är mekaniskt; de bearbetar vad de får.

³I princip gäller att ju fler associationer man har, desto rikare tankeliv har man även.

⁴Men enbart associationer räcker inte för tänkande. Det okritiska associationstänkandet, typiskt förlöpande i kedjor av jämförelser eller identifiering, är det vanligaste. Men det verk-

liga tänkandet börjar först med urskiljandet: förmågan att välja och vraka bland associationerna. Verkligt tänkande består i ett system för vederläggning av falska och oanvändbara associationer. Däri visar sig det negativa omdömet oftast viktigare än det positiva: fastställandet av vad ett ting icke är viktigare än vad det är.

⁵Hela denna verksamhet, det kritiska arbetet med associationerna, uppfattas allt klarare som en icke avslutad process, ett närmande till sanningen snarare än ett uppnående av den.

3.4 Förhållandet mellan tänkande och språk

¹Det är lätt att glömma dels att ordförrådet och idé- eller begreppsförråd är två olika saker. Om man inte beaktar detta, är det lätt att man i samtal med andra förutsätter att de har samma begrepp som man själv har, bara därför att de använder samma ord som man själv. Den som studerar esoterik ger en särskild innebörd även åt allmänt brukade ord som "utveckling", "mental", "förstånd", "förnuft", "andlig", "själ", "förverkliga", "humanist" och så vidare. Till exempel ordet "utveckling" har i esoteriken en kvalitativ innebörd, anger en kvalitativ förbättring som inte avser materie- utan medvetenhetsaspekten, medan samma ord i det vanliga språkbruket oftast avser förändring rätt och slätt, icke kvalitativ förbättring, och dessutom rent mekaniska företeelser i fysiska världens materieaspekt. Exempel har vi i sådana uttryck som "händelseutveckling", "brottsutveckling", "sjukdomsutveckling" etc. "Mental" har ute i samhället inte den betydelse esoteriker lägger i ordet, utan betyder där "psykisk" i största allmänhet: "mentalsjukhus", "mentala störningar" osv. "Humanist" betyder för esoterikern en individ som uppnått humanitets- eller mentalstadiet men har ute i samhället en alldeles annan innebörd: agnostiker, skeptiker eller antimetafysiker.

²Det är värt att beakta dels att ordförrådet alltid är mycket begränsat, medan däremot det möjliga idé- eller begreppsförrådet är obegränsat, dels att på grund av det allmänna och skenbart ohejdbara ordmissbruket många ords betydelse med tiden ändras. Ett exempel på det sistnämnda: Av hävd betyder ordet "sinnevärlden" detsamma som fysiska världen, den värld vi uppfattar med våra fem sinnen, men de senaste årtiondena har man iakttagit ett tilltagande bruk av ordet i betydelsen av ungefär "tankevärld", såsom "i min sinnevärld".

³Tankens precision fordrar uttryckets precision: "Man skall säga sanningen, men man skall inte säga alla sanningar." "Varje människa kan utvecklas, men inte alla människor utvecklas." (liksom "vem som helst kan dö i morgon, men alla dör inte i morgon"). "Framtiden kan i viss mån förutsägas, men framtiden är inte förutbestämd." "Envar har rätt till sin åsikt, men envar har inte rätt i sin åsikt."

⁴Omvändningen gäller också, med viss modifikation: Strävan till uttryckets precision hjälper i förvärvet av tankens precision.

3.5 Formativt tänkande

¹Formativt tänkande är ett tänkande av mycket låg kvalitet. Är vårt tänkande mycket ofta formativt, kan vi inte tänka flexibelt, verklighetsanpassat, kan vi inte se flera sidor av en sak eller ett problem, kan vi inte förstå esoteriska ideer, kan vi inte gå framåt. Formativt tänkande är ett allvarligt hinder för vår utveckling, och hos somliga av oss det svåraste hindret.

²Formativt tänkande är liksom att endast kasta en blick på något och genast fälla ett omdöme. Motsatsen, som kan kallas formulerande tänkande, består i den långsammare processen att samla allt möjligt som går att veta om något, varvid fakta och uppgifter rangordnas efter betydenhet och sannolikhet, argument vägs mot varandra, varpå tankeformen byggs med en viss omsorg, formuleras med en viss precision i uttrycket. Naturligtvis finns olika grader av fulländning i formulerande tänkande, men det viktigaste är avsiktligheten i strävan.

³Därför bör alla, som vill arbeta med sig själva, skaffa sig en klar förståelse för vad formativt tänkande är, inte så mycket genom definitioner (intension) som genom exempel (extension). Man bör samla på sig ett antal konkreta, representativa exempel på formativt

tänkande, eget och andras.

⁴Bland allmänna kännetecken på formativt tänkande skall framför allt nämnas tre: det absolutifierande motsatstänkandet, den överdrivna tron på definitioner, argumentens förenkling intill förvrängning.

⁵Tänkandet i absoluta motsatser, antingen–eller, kan ibland vara befogat, men för det mesta inte. Formativt tänkande är särskilt förtjust i att finna motsägelser i begrepp av absoluta motsatser. Det formativa tänkandet utgår från den vidskeplighet i logiken som säger att därför att begreppen är absoluta, måste de verkliga ting, företeelser och processer, som begreppen hänför sig till, också vara absoluta. Men i verkligheten finns sällan dessa begreppsliga absolutvärden, utan vanligen relativvärden, inte varmt och kallt som absoluter, utan varmare och kallare etc.

⁶Typiska exempel på formativt tänkande ser vi i nybörjares invändningar mot de ”motsägelser” de tycker sig finna i skolprinciper: 1) ”Skall vi komma ihåg oss själva eller skall vi glömma oss själva? Vi uppmanas ju till bådadera!” 2) ”Vi skall inte göra något förrän vi förstått varför, men ändå skall vi lyda regler utan att förstå varför!” De svar, som upplöser det formativa tänkandet, blir: 1) Vi skall komma ihåg oss själva och vi skall glömma oss själva. Det ”jag” som avses är inte detsamma i de båda fallen. Det bestående jaget är inte detsamma som falska skenjag emanerande från centrens mekaniska arbete. Och: 2) Det finns många olika grader av förståelse, och vi skall ha någon förståelse för regler innan vi lyder dem; dock måste vi lyda dem innan vi fullt förstått dem, och vi kan i själva verket inte på djupet förstå dem, deras nödvändighet och ändamål, förrän vi en längre tid lytt dem. Det är exakt samma förhållande med livslagarna: för att upptäcka dem måste man först tillämpa dem.

⁷Det formativa tänkandet fastställer gärna samband eller identiteter mellan ting på grund av likheter som detta tänkande noterar. Men skillnader är minst lika viktiga, ofta nog viktigare. Dessutom skall man inte bara räkna likheter och skillnader, man måste också väga dem: somliga är viktiga, andra är närmast betydelselösa.

⁸Formativa förvissningar kan man kalla sådana automatiskt och mekaniskt godtagna antaganden, som präglar ”tanke” och handling hos människan i icke-tänkande tillstånd. ”Den goda viljan räcker” eller ”Bara avsikten är god, blir resultatet gott.” Dyliga förvissningar måste de ha som inte beaktar motståndet eller andra krafter. Men också de som studerar esoterik och teoretiskt lärt om trekrafter, glömmar dagligen och stundligen att tillämpa sin vetenskap om dem.

⁹Arbetet med att höja sitt tänkande från den formativa nivån utföres på många olika sätt och med många olika förfaranden. I det följande skall några sådana beskrivas.

3.6 Felaktigt och primitivt tänkande

¹Felaktiga slutsatser, oriktiga språng i tankegången är förstås mycket vanliga i oskolat och outvecklat tänkande. Vid närmare betraktelse finner man att det rör sig om ett ganska litet antal, typiska och återkommande strukturella fel i tankebygget. När man därför skall vederlägga dessa tankefel, kan man tillämpa motsvarande ”felsökningsschema” eller ”vederläggningsmodell”, och dessa scheman eller modeller är således inte fler än de ganska få typerna av tankefel. En självständigt tänkande och ofta reflekterande människa torde med tiden själv ”upptäcka” och tillämpa dessa vederläggningsmodeller utan att för den skull ha namn på dem. Också hos intelligenta och självständiga barn kan man iakttaga ett dylikt arbete.

²Det från Vedaskrifterna kända *parokshapriyā iva hi devāḥ* brukar översättas ”ty gudarna synes älskar de subtila”. Men man kan med fördel tolka det ”ty gudarna synes älska det för våra blickar osynliga”, emedan *paroksha* ordrätt betyder ”det bortom ögonen liggande”, motsatsen till *pratyaksha* ”det framför ögonen liggande”. Här finns något allmängiltigt att taga fasta på, nämligen betydelsen av att idka motsatsen till det slags ytliga tänkande som inte

kan fatta något annat än vad det måste få sig presenterat genom sinnlig direkt konfrontation. En hel värld uppröres, när i dramatiska filmbilder visas hur två passagerarflygplan ränner in i skyskrapor i New York, varvid ungefär tre tusen människor mister livet. I en annan del av världen, nämligen Irak, dödas varje månad fem tusen barn från nyfödda till femåringar genom de FN-sanktioner, som framför allt Förenta staternas regering drivit igenom, ett skoningslöst och oavlatligt massmördande av oskyldiga som pågick under tolv långa år.

³Det är lika viktigt att vederlägga felaktiga uppfattningar som att förvärva riktiga. Man kan inte lägga det nya, riktiga man får veta till det gamla, felaktiga, och förvänta sig att resultatet av denna förening skall bli riktigt. De som kommit nyligen till hylozoiken från mindre exakta läror uppmanas därför att vara särskilt uppmärksamma på sådant i hylozoiken som bestämt avviker från det de tidigare lärt sig. Ett exempel är hylozoikens bestämda hävdande att tid och rum finns i alla världar, tvärtemot kvasiockultisternas godtyckliga påstående att tid och rum skulle finnas endast i fysiska världen.

⁴Esoteriska lärares och författares kritik av felaktiga uppfattningar är i alla händelser endast för dem som behöver den i sitt eget arbete med att eliminera felaktiga ”ideer”, för dem som uppskattar kritiken som ett värdefullt och nödvändigt redskap. De som retar sig på kritiken visar därmed att de inte förmår använda den och att den inte är menad för dem. De behöver därför inte irriteras, lika litet som när man vid provning av kläder råkar taga på sig ett nummer för stort. Esoterikers kritik är dessutom opersonlig: de är intresserade av åsikten som sådan, inte av de personer som tillfälligtvis omfattar den. Missuppfattningen av för vilka kritiken är avsedd synes bero på den allmänt rådande demokratismen med dess två grundaxiom: 1) allt skall vara för alla eller också inte alls vara, 2) det finns inget högre än det som jag och mina gelikar kan fatta och godtaga.

⁵Det är intressant att studera hos andra och även hos sig själv – i efterhand – hur individen frigör sig från en vanföreställning, som varit fast rotad i honom. I början sker det nästan alltid med ett starkt motstånd. Den felaktiga föreställningen är liksom en parasit i individens system, en främmande organism som vägrar att ge sig av eller dö. Den försvarar sig, och individen själv identifierar sig lätt med detta försvar. Han kan göra vissa medgivanden men ändå bortförklara dessa som vore de mindre fel eller misstag i den ändå på det hela taget riktiga uppfattningen. ”Bara utanverk, inga bärande pelare. Byggnaden står fast på sin grund.” Sedan ramlar den ena bärande pelaren efter den andra, och grunden spricker. Försvaret blir förtvivlat, patetiskt. Till sist kommer insikten, och det sker liksom en polomkastning: förut var nästan allt rätt, felen små och få. Nu är nästan allt fel, och de riktiga inslagen oväsentliga. Därefter gäller det emellertid att inte somna in med en ny tro, där bara förtecknen är omvända. Det är viktigt att förståelsen växer under processen, lika viktigt att studera de tanke- och känslomekanismer inom individen som förmådde honom att omfatta villfarelsen och så länge försvara den.

⁶Med enbart numerisk eller kvantitativ metod kan man ”fastställa” oändliga mängder alldeles oväsentliga ”samband”, t.ex. att rödhåriga i mindre utsträckning än mörkhåriga eller blonda bedriver universitetsstudier.

⁷Det är alltid ett bevis på en låg grad av intelligens att förlora det ursprungliga, överordnade ändamålet med sin verksamhet ur sikte. I människornas värld ser vi ofta hur detta sker med de rikaste och mäktigaste organisationer.

3.7 Intensionell och extensionell inriktning

¹En bättre förståelse av skillnaden mellan intensionell och extensionell inriktning är önskvärd. När tänkandet har intensionell inriktning, är det starkt bundet av sina förut formade begrepp, kategorier, åsikter, ”ideer”, fördomar osv och är obenäget eller oförmöget att lägga dessa åt sidan för att betrakta verkligheten sådan den är. Tänkandet saknar då i stor utsträckning förmåga att tillgodogöra sig ny kunskap. Nya intryck omtolkas så, att de störnings-

fritt kan införlivas med gamla synsätt. Kännetecknande för den motsatta eller extensionella inriktningen, när den är som bäst, är att den håller inne med de subjektiva reaktionerna, medan den iakttar verkligheten, söker skaffa sig en klar uppfattning om det nya sakförhållandet, den nya människan etc. Om verkligheten är terrängen och våra ofullkomliga försök att uppfatta denna verklighet är kartor över terrängen, kan man säga att den intensionella inriktningen tenderar att låta kartan gälla mot terrängen, medan den extensionella ständigt är beredd att rita om kartan, allteftersom kännedom om terrängen ökar.

²Den intensionella inriktningen är särskilt framträdande hos individer, vilkas princip-tänkande är överutvecklat på bekostnad av det sunda förnuftet och intresset för den objektiva verkligheten. Hit hör idiologer av alla slag: vetenskapliga, filosofiska, teologiska, politiska. Vetenskapsmän som avvisar fenomen som går emot deras teorier därför att det "strider mot naturlagarna". Marxister som hävdar: "Det kan inte finnas något förtryck av människor under socialismen. Socialismen är nämligen det första samhällssystem som tillerkänner människan hennes fulla värde." Hos dylika individer blir tänkandet till sist ett slutet system, som inte har något med den objektiva verkligheten att göra.

³Man kan förklara och definiera med intension eller med extension. Med intension söker vi finna en så exakt definition som möjligt och tror sedan aningslöst att den håller för alla individuella fall. Med extension avstår vi från att söka definiera strängt, lägger vi mera kraft på att beskriva med exempel vad det är fråga om, pekar på föremål osv. Många företeelser kan vi förstå utmärkt med extension men sämre eller inte alls med intension. Tre exempel på detta är de tre verklighetsaspekterna: materia, medvetenhet, rörelse. De kan erfaras direkt men inte definieras. Det visar sig att många av våra mest grundläggande begrepp hör till en kategori av icke-definierbara: materia, rörelse, förändring, avstånd, rum, tid, sträcka, (an)tal osv. Försöker vi ändå definiera, hamnar vi snart i intensionella rundgångar: "1) Vad är sträcka? 2) Sträcka är avstånd. 3) Men vad är då avstånd? 4) ...Hm! Sträcka..." Men det går utmärkt att rita olika sträckor på ett papper och visa: "Det är sträckor. Den här sträckan är 5 cm, och den där är 10 cm." Den överlogiske får svårt att smälta faktum att folk förstår med denna metod. Han tycks tro att man omöjligt kan uppfatta terrängen annat än genom en karta.

3.8 *Sunt förnuft*

¹Ett annat namn på de två högre mentalmedvetenheterna (47:4 och 5) är "sunt förnuft". Sunt förnuft betyder att inte tro något eller tro sig veta något, utan att godtaga endast sådant som tillhör den egna erfarenheten eller, ifråga om det som ligger utanför den egna erfarenheten, sådant man själv begriper och förstår, sådant som inte strider mot definitivt fastslagna fakta, sådant som överensstämmer med det orienteringssystem man kritiskt godtagit i avvaktan på att en dag veta av egen erfarenhet. Naturligtvis är kausalmedvetenheten "sunt förnuft" av ännu högre slag än båda högre mentalmedvetenheterna.

²Sunda förnufts första regel: Antag ingenting utan tillräcklig grund! Om denna regel iaktogs, skulle mer än 90 procent av det som mänskligheten godtagit såsom sanning kunna utmönstras.

³Sunt förnuft är det allmängiltiga i allas erfarenhet i alla naturriken. Verklighetsområdet för vår erfarenhet vidgas i varje högre värld och högre rike. Men ingenting i det högre kan någonsin upphäva det allmängiltiga i det lägre. Det allmängiltiga är det för alla gemensamma i hela kosmos.

⁴Den objektiva verkligheten, livets tre verklighetsaspekter, kan ingen filosofi bortförklara, och den utgör grunden för allmängiltighet. Det som genom objektivt och definitivt konstaterade fakta byggts på denna objektiva grund är också allmängiltigt. Den subjektiva medvetenheten är objektivt riktig, när den är i överensstämmelse med objektiva verkligheten och detta i varje värld för sig.

3.9 Perspektiv

¹Det som i går var härskande dogm, något självklart, är i dag vederlagd villfarelse. Denna sanning inser de flesta. Men varför drar man inte därav slutsatsen att det som i dag är härskande dogm, något självklart, i morgon är vederlagd villfarelse? Man drar inte slutsatsen, därför att man inte tänker perspektiviskt.

²Perspektivtänkandet har som ett av sina särskilda arbetssätt att aktivt arbeta med ordens mångvärdhet, alltså detta att "ett och samma" ord har flera betydelser. Exempel på sådant arbete med ordet "pengar", som kan uttrycka åtminstone fyra olika begrepp.

³Begrunda följande yttranden: 1) "Jag vill ha dessa pengar insatta på mitt konto." 2) "Jag har alltid pengar på mig, när jag går ut." 3) "Överskott på pengar ger inflation." 4) "Pengar är roten till allt ont."

⁴Betyder ordet "pengar" detsamma i de fyra yttrandena? Exemplet 1–3 avser pengar på tre allt högre abstraktionsnivåer: Pengar₁ är ett bestämt konkret kontantbelopp i en viss konkret situation (bestämd tid och plats osv.). Pengar₂ är ett obestämt kontantbelopp i en återkommande typisk situation. Pengar₃ är alla pengar i samhället, kontanter, krediter, fordringar osv. Pengar₃ är i sin tur mångvärd, ty det är oklart om man menar totaliteten av betalningsmedlen eller deras köpkraft eller bägge. Pengar₄ avser inte alls pengar i någon av betydelseerna 1–3, utan är en metafor för begäret efter allt man kan köpa för pengar.

⁵Det ingår i urskillningsförmågan att hålla isär: 1) föremålet, 2) det ord eller de ord som betecknar det, 3) ordens begrepp (tankeinhåll). Föremålet är inte ordet, ordet är inte begreppet, begreppet är inte föremålet. Men alla tre står i inbördes relation.

3.10 Att övervinna motsatstänkandet

¹Tvåvärt tänkande ser allt i kontradiktoriska, absoluta motsatser: icke-identitet – identitet. Mångvärt tänkande ser skalan: kontradiktorisk motsats – konträr motsats – komplementaritet – enhet – identitet. Konträra motsatser är sådana motsatser, som synes absoluta i en liten skala men ingår (subsumeras) i ett gemensamt begrepp i en större skala: till exempel begreppen vitt och svart subsumeras båda i begreppet färg.

²Två eller flera varandra motsägande uttalanden kan båda eller alla vara riktiga, vart och ett inom sitt tillämpningsområde men inte utanför. Det kan handla om att de olika uttalandena begränsar eller bestämmer varandra, att de beskriver olika sidor av en och samma sak, att de beskriver olika funktioner hos en och samma sak, olika aktörer med skilda funktioner i en och samma grupp. Allt måste ses i sitt sammanhang, i sina relationer med annat, i sin relativitet. Detta är innebörden av relations- eller relativitetstänkande, även kallat perspektivtänkande.

³Skenbart eller till namnet motsatta saker kan arbeta tillsammans. En författare skriver en bok, som kritiskt granskar makten i samhället. En psykiater blir intresserad och vill beställa boken hos en viss bokhandlare, som tillhandahåller "alternativ litteratur". Denne vägrar emellertid att taga in boken, och på hennes förvånade fråga "varför?", svarar han: "Du behöver inte den där boken." Han vägrar också att ge henne förlagets telefonnummer. Därmed tänds hennes intresse på allvar, och hon skaffar naturligtvis boken på annat sätt, läser den och tar därefter kontakt med författaren. En livslång vänskap med ett fruktbart samarbete uppstår dem emellan. Bokhandlaren (numera avliden) var naturligtvis en tredje part i samarbetet, fast han aldrig fick veta det.

⁴"Älska era fiender och be för dem som förföljer er", ord som tillskrivs evangeliernas Jesus, skall därför inte betraktas enbart såsom uttryck för en ädel känsla, som gör en till en bättre människa, utan såsom en uppmaning, som beskriver en djupare verklighet, som redan ligger i förhållandena människor emellan.

⁵Ett högre slags tänkande kännetecknas bland annat av att det sammanför "motsägelser" i en högre enhet eller, precisare uttryckt: de motsägelser, det lägre tänkandet trodde sig finna,

inser det högre tänkandet vara endast skenbara.

⁶Ett exempel: esoteriken lär att vi skall glömma oss själva och minnas oss själva. För lägre slags tänkande innebär detta en olöslig motsägelse, tills insikten gryr att det ”själv” som avses inte är ett och samma: mekaniska medvetenhetsfunktioner (”jag är arg”, ”jag är ledsen”, ”jag är rädd”) och det bestående jagets självmedvetenhet.

⁷Ett annat exempel: esoteriken avvisar den vanliga gudstron – tron på Gamla Testamentets vredgade, straffande och svartsjuka (”nitälskande”) gud – kallas därför av okunniga bedömare ateistisk. Esoteriken lär i stället att allt levande är gudomligt, potentiellt eller aktuellt, och är därmed egentligen mer teistisk än den vanliga gudstron.

⁸Ett tredje exempel: vi uppmanas att hjälpa till med att sprida esoteriken, samtidigt som vi får olika slags varningar och avrådanden med hänvisning till människors omognad, risken för missbruk och förvrängning. Båda ståndpunkterna är samtidigt riktiga och ger varandra begränsad giltighet: Sprid, men med urskillning! Håll igen, men med urskillning! Urskillningen är i detta fall nyckeln till paradoxen.

⁹Ett fjärde exempel, som också det handlar om spridandet av esoteriken: Det sägs att varje lärjunge, som nått förbi nybörjarstadiet, måste hjälpa till i arbetet med att sprida kunskapen. Samtidigt sägs att mycket få människor är mogna att taga emot kunskapen. Den motsägelse, somliga trott sig finna mellan dessa båda uttalanden, upplöses genom följande insikt: Det är alldeles sant att kunskapen inte kan tillhöra alla, den kan inte ens tillhöra många. Men vi måste göra varje ansträngning att ge det till så många människor som möjligt. Utbredningen av esoterikens ideer begränsas av ideernas egen natur och av människors tröghet och oförmåga att förstå dessa ideer. Men den får inte begränsas av *vår egen* tröghet.

¹⁰Det gäller att höja tänkandet från den nivå, där det automatiskt ser i 0 eller 100 procent, svart eller vitt, identitet eller icke-identitet, till den högre nivå, där tänkandet med sitt betraktande ser relationer. En typisk fråga på identitetstänkandets nivå: ”Är hjärtcentrets medvetenhet detsamma som essentialmedvetenhet?”. Svaret kan bli: ”Alla centra i människans inkarnationshöljen har i sig endast mekanisk medvetenhet, icke självmedvetenhet. Essentialmedvetenhet är konstant självmedvetenhet med samtidig gruppmedvetenhet. Hjärtcentrets medvetenhet är alltså icke detsamma som essentialmedvetenhet. Men när monaden väl förvärvat essentialmedvetenhet, kommer denna till uttryck genom hjärtcentret. Det finns alltså en bestämd relation mellan hjärtcentret och essentialmedvetenheten. Men märk väl: relation, icke identitet.”

¹¹Det talas i esoteriken mycket om vikten av att vara flexibel i tanken, att nå högre nivåer av tänkande och dylikt. Också blotta tanken på att det finns mera flexibla sätt att tänka, att det finns kvalitativt högre slag av tänkande, gör det lättare att förvärva detta högre slags tänkande.

¹²Det, som först uppfattas som en absolut motsats till något, inses ibland senare vara detta någots större eller väsentliga sammanhang. Exempelvis är religionernas företrädare ibland fientliga till esoteriken. Med tiden kommer de att inse att religionernas väsentliga innehåll ingår i esoteriken. Om *Bhagavadgītā* uttrycker hinduismens kärna och väsen (vilket ingen hindu skall bestrida), så kan också esoterikern hålla med om att denna skrift innehåller många viktiga esoteriska sanningar och på ingen väsentlig punkt går emot esoteriken. Alla esoterik-studerande uppmanas att noga studera *Bhagavadgītā*, ty där finns mycket att inhämta, såsom: ”Till handlingen ensam äger du rätt, till handlingens frukter ej någonsin rätt. Din drivkraft må ej vara handlingens frukter, vid överksamhet må du ej vara bunden.” *Bhagavadgītā* II:47.

3.11 Reflektion

¹Reflektion är verkligt inträngande i föremålet. Detta kräver tid, stillhet, undertryckande av ytliga associationer, energi. Detta är i själva verket ingenting mindre än ”meditation”.

²Att leva reflekterande innebär att själv initiera tänkande om vissa frågor, motsatsen till att av omständigheterna förmås till tänkande; att draga tänkandet bort från vissa ting och till vissa

andra, höja nivån i riktning mot det mer generella; att draga slutsatser om väsentliga saker man fått lära sig, inte klaga på att esoteriska undervisningen är för abstrakt.

³Att leva reflekterande innebär bland annat att vara så förberedd i tanken att man aldrig blir förvånad över något. Man har ju redan tänkt igenom alla eventualiteter. Då tar man aldrig framtiden för given. De gamle sade alltid ifråga om framtiden: ”om Gud vill.” De var beredda att dö, när som helst. De hyste heller ingen dödsfruktan, ty de visste: ”där jag är, är inte döden, där döden är, är inte jag.” Den som inte ofta reflekterar över sin egen död, är redan död. Varje dag skall man leva i medvetande om att denna dag kan vara den sista. Att leva reflekterande är att leva med livets allvar ständigt för ögonen.

⁴Med vårt mekaniska, icke-reflekterande tänkande gör vi ständigt mängder av antaganden. Sedan utgår vi från att antagandena är riktiga, är verkligheten, och blir förvånade, när verkligheten visar sig vara något helt annat. Iakttag dina omedvetna antaganden! Sedan antagandena bakom antagandena!

⁵Mycket ofta tar vi oföränderlighet för given, att förhållandena ständigt är desamma, att villkoren inte förändras. Men förändringens lag råder över allting i vår värld.

⁶Till alltid nyttiga övningar hör: skilja på huvudsak och bisak, nödvändigt och onödigt, väsentligt och oväsentligt, vad man vet och icke vet, nyttigt och onyttigt, oskadligt och skadligt, oförgängligt och förgängligt.

⁷Det är en god regel att för varje idé man får från en annan tänka en själv.

3.12 Hindren ligger i vanan och glömskan

¹När de som länge studerat esoterik, inte använder perspektivtänkande eller formulerande tänkande, kan de inte gärna skylla på oförmåga eller bristande medvetenhetsutveckling. Ty för att alls förstå esoteriken måste de ha detta tänkande till en viss grad aktiverat och ha använt det i sitt studium. Nej, i deras fall handlar det mindre om oförmåga och mer om vanans makt och om glömska. Vanan, det mekaniska, må vara ändamålsenlig ifråga om verksamhet i fysiska centra; det är ju exempelvis knappast möjligt att när man kör bil utföra alla rörelser avsiktligt. Men i emotionala och mentala centra är vanor, mekaniska mönster, enbart till hinder och skada. Att tänka formativt är alltså att tillåta mekaniska vanemönster i tankefunktionen – något som aldrig kan gagna oss. Att tänka formulerande är att delta i tankefunktionen med en högre grad av närvaro, med avsiktlighet – något som alltid måste gagna oss.

²Glömskan sammanhänger med varats allmänna nivå. Befinner vi oss alltför ofta i alltför låga delar av centra, alltför små delar av oss själva, minns vi helt enkelt inte något väsentligt esoteriskt faktum, något för vårt arbete med oss själva väsentligt faktum. Stora delar av vår dag kan då rulla undan, alltmedan vi lever i glömska. Glömskan är en sida av vår sömn. I en viss skola gjorde man heller ingen skillnad mellan glömska och sömn utan brukade ett och samma ord för dessa två besläktade tillstånd.

3.13 Några exempel på tankeredskap

¹Låt ett omdöme ha formen $A = B$. A kan vara en viss person eller en viss grupp, B något för personen eller gruppen utmärkande, till exempel yrket. $A = B$. ”K. är terapeut”. Oproblematiskt? Kanske inte. Vad man här måste beakta, ifråga om det formativa tänkandet, är att detta har en stark, mekanisk och omedveten tendens att göra allt som det ”behandlar” till något absolut. A är ”K. och ingen annan än K.”. B är ”terapeut och inget annat än terapeut”. Man kanske inte tror att dylikt ”tänkande” förekommer hos en själv, just därför att man inser hur inskränkt detta är, när man får uppmärksamheten riktad på det. Men frågan gäller inte hur klart och precist man tänker, när man väl är uppmärksam på processen, utan den intressanta frågan är: hur ofta tänker jag med uppmärksamhet och hur ofta löper det omedvetet, mekaniskt och formativt?

²Nāgārjunas fyra kategorier räddar oss ur tvångstänkandet i ”antingen ja eller nej”: 1) Ja. 2) Nej. 3) Både ja och nej. 4) Varken ja eller nej. Kategori 4 kan betyda: ”jag förhåller mig inte till frågan”, ”frågan är irrelevant”, ”frågan är fel ställd”, ”frågan utgår från ett felaktigt antagande”. Exempel på frågor, varpå 4) är svaret: ”Har du slutat att slå din fru/supa/ta mutor?”

³Ett tankeredskap, som hjälper oss bort från ett oanvändbart tänkande i två absoluta motsatser är ”att urskilja den tredje polen”. Exempelvis införde kyrkan på medeltiden läran om skärselden som en ”tredje pol” mellan de båda absoluta himmel och helvete. Likaså behöver man alltid söka finna den tredje kraften, som upplöser dödläget mellan två varandra motsatta krafter. Pytagoras införde läran om de tre verklighetsaspekterna och upplöste därmed den absoluta motsatsen mellan ”ande och materia”.

⁴Ett annat tankeredskap är förståelse för gradienter. Med gradient menas en företeelse, som ökar eller minskar i intensitet enligt en bestämd skala, i tiden eller dylikt. Exempel på gradient är just förståelsen. Man kan egentligen inte tala om ”verklig förståelse”, endast om allt bättre förståelse på allt högre nivåer, alltså förståelsens gradient. Detsamma gäller sådana verkligheter som medvetenheten, arbetet på tre linjer, studiet av kunskapen, varats förbättring.

⁵Man måste beakta asymmetriska relationer, överallt där de föreligger. Sådana kan ges den allmänna formen: ”Om A innehålls i (eller följer av) B, betyder det inte nödvändigtvis att B innehålls i (eller följer av) A”. Exempelvis gäller detta många orsaksförhållanden: Antag att av orsaken A följer nödvändigtvis verkan B. Men därav följer inte att verkan B alltid måste ha orsaken A, ty den kan ha en annan orsak. Alltså: Om orsaken A ger alltid verkan B, utesluts därmed inte att också orsaken C kan ge verkan B. Det konkreta exempel, som gavs i boken *Förklaringen*, var detta: Ett mycket ömtåligt porslin spricker ofelbart, om man diskar det i för hett vatten. Men om man ser porslinet ligga där sprucket, betyder det inte nödvändigtvis att någon har diskat det i för hett vatten.

3.14 Kausalmedvetenhet

¹Kausalmedvetenhet förefinns, om än i små doser, också på lägre stadier, lägst kulturstadiet. Förståelse för esoterik förutsätter någon kausal medvetenhet. Det är alltså inte fråga om något allt-eller-intet-förhållande, som om all kausalmedvetenhet förvärvades på kulturstadiet och det dessförinnan inte funnes någon kausalmedvetenhet alls. Man bör alltså sträva efter att öka graden av kausalmedvetenhet i sin vardag. Kausal betyder orsaksmässig. Den som strävar efter att uppfatta orsaker, grunder och ändamål, närmar sig kausalmedvetenhet mera än den som inte så strävar. Man söker utreda: Hur har den här föreställningen uppstått? osv.

²Det viktigaste arbetet för förvärv av kausalmedvetenhet är strävan att vara självmedveten så ofta som möjligt och strävan att aktivera högre emotional medvetenhet genom meditation på de essentiala egenskaperna och osjälviskt tjänande och högre mental medvetenhet genom det egna studiet av esoteriken och strävan att uppfatta den esoteriska undervisningen så exakt som möjligt.

³För dem på lägre stadier och dem som går den långsamma, genom årmiljonerna förlöpande lunken mot högre tillstånd, är uppfattningens exakthet inte så viktig. Därför kan de lära sig något också genom illusioner och fiktioner, de falska ”gudar” utan vilka människorna inte kan leva. Men för dem som tröttnat på att glida med den stora grå massan, för dem som väljer snabbutvecklingens väg, är exaktheten i detaljerna av den största betydelse, och de är särskilt måna om att utmönstra illusionerna och fiktionerna. Det är också snabbaste vägen till kausalmedvetenheten.